

SNOECKS

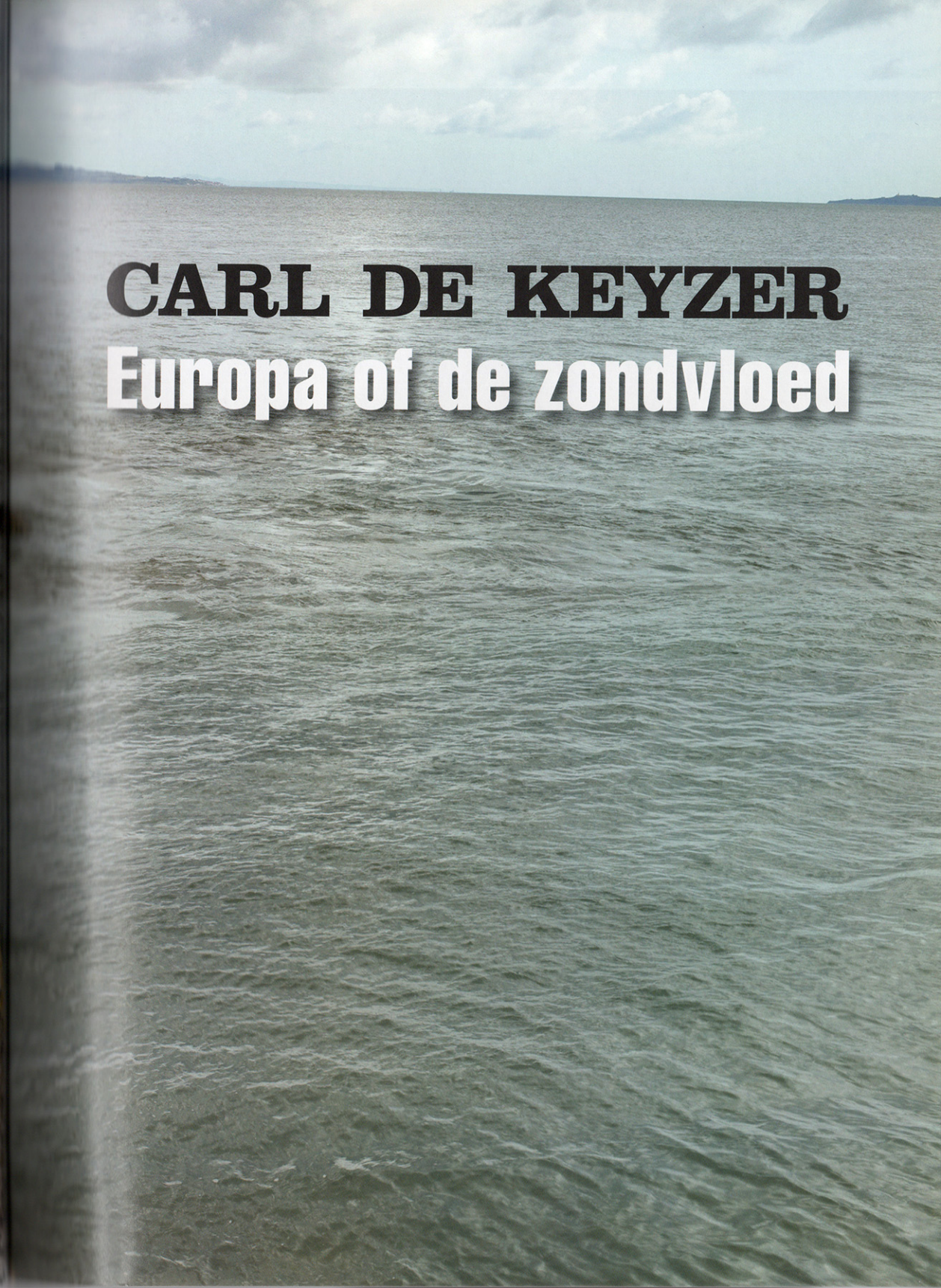
2012





CARL DE KEYZER

Europa of de zondvloed





woord JOHAN SWINEN beeld CARL DE KEYZER

Kun je door het bekijken van de nieuwe fotoserie *Moments before the Flood* van Magnum-fotograaf Carl De Keyzer je kritisch denkvermogen aanscherpen? Dienen de realistische beelden een hoger doel? En wat heeft Carl De Keyzer met deugdethiek te maken? Allemaal vragen, en dus gingen we naar zijn atelier in Gent om antwoorden te krijgen. We werden drie uur lang ondergedompeld in zijn magische beeldtaal. We leerden over zingeving en humanisering. Over wat fotograaf-zijn nu echt voor hem betekent.

We wisten reeds dat Carl De Keyzer zijn foto-essays graag in de vorm van een allegorie of sprookje presenteert, om de werkelijkheid in al haar nuances te kunnen visualiseren. De werkelijkheid die hij nu in beeld brengt is dat het zeeniveau de komende eeuw drastisch zal stijgen als gevolg van de klimaatopwarming. Prognoses variëren van 60 centimeter tot zelfs enkele meters. *Moments before the Flood* is een visueel, fotografisch onderzoek naar hoe Europa omgaat met deze moeilijk in te schatten dreiging. De Eu-

Van de brug bij Fort Augustus die de spoorweg over de rivier Oich naar Loch Ness moest leiden, schiet niet veel meer over. 'The line that should never been built' werd in 1947 voor het laatst gebruikt.

ropese kusten zijn immers bij uitstek de plekken waar die dreiging zich laat voelen. Het is de zone waar het vasteland niet langer vást voelt, waar de Oude Wereld afkalft en waar de toekomst het verleden bedreigt. De rotskusten van West-Ierland, de kwelders en de wadden van Noord-Nederland, de havens van de Baltische Zee, de vulkanische kusten van IJsland of de stranden in het Egeïsche gebied: het is slechts een greep uit de gefotografeerde locaties, maar wel één die ons doet beseffen hoe divers, uitgestrekt en kwetsbaar ons continent eigenlijk is. De Keyzer kijkt niet enkel naar een mogelijk toekomstig gevaar, maar heeft tevens oog voor historische vormen van kustbescherming in Europa en voor de wijze waarop 'Fortress Europe' vandaag met andersoortige vloedgolven en stormen omgaat.

Kun je de fotografie van Carl De Keyzer gebruiken ter ondersteuning van de *homo homini lupus est*-opvatting, de stelling dat de mens van nature slecht is en het – in dit verband – in ecologische zin niet opneemt voor zijn medemens? Ik denk het niet. Tegenover elke kustlijnfoto die de wereld toont als poel van ellende en oorlog staat er wel één die laat zien hoe prachtig diezelfde wereld wel niet is, en hoe intens mooi ook om in te leven.

De 65.000 kilometer lange kust van Europa ligt bezaaid met nutteloze verdedigingswerken uit vervlogen tijden. Stuk voor stuk vergden ze enorme investeringen in materialen en manuren, maar de meeste ervan hebben nooit gediend. Omdat de vijand niet kwam, of omdat, indien hij wel kwam, het bouwwerk allang gedateerd was. Toen de Germanen het laat-Romeinse keizerrijk binnenvielen, stelden de ooit zo befaamde *limes* – de gefortificeerde Romeinse grenswegen – niets meer voor. Zelfs de Atlantikwall heeft de landing op Normandië niet gestopt.

Toen ik met het nieuwe werk van Carl De Keyzer kennismakte, ervoer ik een groot fotografisch genoeg: zijn foto's zijn een overweldigende demonstratie van de kracht van het medium. Technisch was hij altijd al een voorloper, maar zijn

De Thames Estuary Army Forts werden opgericht in 1942 om de monding van de Thames te beschermen tegen luchtaanvallen. Ze staan dertig meter diep in het water.





Het pittoreske vissersdorp Morfa Nefyn aan de noordkust van de Lleyl Peninsula in North Wales.

huidige beelden zijn, zowel in omvang als in resolutie (65 miljoen pixels), niets minder dan monumentaal. Dankzij de allernieuwste technieken bereikt hij een nimmer vertoonde fijnmazigheid: voor het eerst is een foto scherper dan een schilderij. Dat laat een foto anders 'lezen'.

In zijn foto-essay vraagt De Keyzer zich af in hoeverre Europa zich voorbereidt op een mogelijk dramatische zeespiegelstijging en wat die inspanningen uiteindelijk waard zullen blijken. Zijn die dijkverzwaringen en zee-weringen de nieuwe oude forten en verdedigingslijnen? Over die latente spanning, over het onvermogen om uit te maken hoe reëel een gevaar is en hoe efficiënt onze bescherming, gaat dit ambitieuze fotoproject. Carl De Keyzer is een doener. Vier jaar lang reisde hij

in een tempo van vier maanden per jaar de kusten van Europa af. De hier getoonde foto's van de Engelse kustlijn stemmen bepaald niet vrolijk: ijle landschappen, desolate stranden, verlaten hotels, winterse pieren, akelige havenkranen, troosteloze kliffen en dramatische wolkenpartijen. De in de beelden tastbare spanning is niet die van onheil, maar juist van de dreiging ervan. Door die onderhuidse spanning kan het triviale buitengewoon geladen worden. Carl De Keyzer vertelde me hierover: "Ik wil niet de ramp fotograferen, maar het wachten op de ramp. En ik wil na-gaan in hoeverre dat wachten en het daarbij horende afweren iets duidelijk maken over Europa in dit nieuwe millennium. Net zoals Godot pas zin verleent aan het absurde door niet te komen opdagen."



De rots van Goskar aan de noordkant van het strand van Tenby in Pembrokeshire.

Moments before the Flood is een fotografie van het wachten. Het portretteert de unheimelijkheid van het onbestemde en het onzekere; het maakt Europa letterlijk unheimlich. De Keyzers beelden getuigen van een scherp ontwikkeld gevoel voor hoe de wereld zich aan de mens *voordoet*. Plato, de grootste filosoof uit de westerse geschiedenis, zei het ruim tweeduizend jaar geleden al: beelden zijn niet meer dan een afspiegeling van de werkelijkheid.

Op iconografisch vlak zijn er parallellen te trekken met het artistieke parcours van zijn eerdere fotografie. Hij zegt hierover: "Elk van mijn vorige projecten, boeken en tentoonstellingen refereerde naar een historisch genre uit de beeldcultuur. Het boek *God, Inc.* bevatte visuele verwijzingen naar de covers van *Life*

Magazine uit de jaren zestig, omdat dat tijdschrift een Amerikaans middle-class conservatisme met al zijn angsten en verlangens belichaamde. Voor *Trinity*, mijn meest recente boek, putte ik inspiratie uit de drievuldigheid van zogenaamde minderwaardige genres in de schilderkunst: de tableaux d'histoire, de tableaux de guerre en de tableaux de politique."

Denken en schrijven over fotografie en ernaar kijken is geen dode letter: wij moeten een gesprek aangaan met de fotografie, een discours. Sommigen beweren zelfs dat het verhaal van Plato's grot duidelijk maakt dat fotografie ons alleen maar in het duister laat en ons ver houdt van de werkelijke wereld, zoals de schaduwbeelden veroorzaakt door het vuur in de grot. Niet alleen het verhaal



van de grot maakt ons door middel van een beeld iets duidelijk. "Perception is everything", zegt Carl De Keyzer resoluut.

Dat een talentrijk en erudiet fotograaf als Carl De Keyzer gefascineerd is door sociaal-documentaire thema's binnen de fotografie en hier theorieën over ontwikkelt en onderzoek naar verricht ligt voor de hand. Dat is hij zijn lidmaatschap aan 's werelds meest prestigieuze fotoagentschap verschuldigd. Maar daar blijft het niet bij. Op een sublieme manier zoekt De Keyzer aansluiting met de marine taferelen uit de Hollandse en Britse schilderkunst; niet eens zozeer omdat het hier ook over de zee gaat, maar vooral omdat in die schilderkunst een buitengewoon bizarre spanning bestaat tussen dreiging en huiselijkheid. De meest dramatische zeeslagen, met tientallen vuurspuwende galjoenen onder een jagend zwerk, dienden in veel gevallen om ... schouwen mee op te fleuren. Ook daar dus: dreiging die behaaglijk is. Het schone gevaar, oftewel de aangename gruwel.

Het is precies daarom dat *Moments before the Flood* op een bewust ambivalente manier met schoonheid flirt. Carl de Keyzer hierover: "Heel mijn oeuvre wordt gekenmerkt door een wantrouwen ten opzichte van de esthetiek. Schoonheid 'for the sake of it' heb ik altijd al als verdacht ervaren. Er moet minstens een dubbele laag in zitten of, liever nog, een valse bodem. Die is er nu ook. Schoonheid dient in deze fotoreeks als een soort lokmiddel, een manier om de kijker dichter naar de foto te trekken en het beeld in te zuigen. Dat is nodig. Want wat zich aankondigde als een esthetisch beeld blijkt 'upon closer inspection' letterlijk gevuld te zijn met een hard en potentieel catastrofaal onderwerp. Onder het oppervlak van het aanlokkelijke tiert de rauwheid."

Samenvattend is deze fotoreeks een remedie tegen het nihilisme, het ontbreken aan geloof in deze wereld. Fotograaf Carl De Keyzer maakt ons deelgenoot van kritische beelden die om aandacht schreeuwen. Zo dwingt hij ons – als kijker – met zachte drang om mediatief te verdrinken in zijn waterproject, *Moments before the Flood*. ■

Wallasey, New Brighton Seafront in Merseyside.



Een gedenkteken in Stonehaven (Schotland) nabij de ruïne van Dunnottar Castle.



Van de ooit bruisende Withernsea Pier in Yorkshire schieten alleen nog deze torens over.